

BORIS MERHAR – ŠESTDESETLETNIK

Generacija slovenskih slavistov, rojenih v letih 1906 do 1908, ki se je strokovno šolala na prelomu dvajsetih in tridesetih let in se pod vplivom profesorjev Prijatelja in Kidriča usmerjala predvsem v literarno zgodovino, je dala vrsto priznanih znanstvenih delavcev te stroke. V to generacijo preučevalcev slovenske literarne preteklosti in sodobnosti, ki se je na začetku svoje znanstvene poti predstavila s skupinsko publikacijo, Levstikovim zbornikom (Lj. 1933), in ki po bogatem strokovnem delovanju praznuje v teh letih pomembne življenjske jubileje svojih predstavnikov, sodi tudi profesor Pedagoške akademije v Ljubljani Boris Merhar.

Profesor Merhar se je rodil 1. maja 1907 v Trstu, kjer je preživel otroška leta in začel obiskovati osnovno šolo. Ko mu je leta 1915 padel na Doberdobski planoti oče, profesor slovenščine, narodopisec in literarni kritik Ivan Merhar, se je družina preselila v Ljubljano. Tu je dokončal osnovno šolo, obiskoval klasično gimnazijo in po maturi študiral na univerzi slovenistiko in rusistiko. Diplomiral je leta 1932. V letih od 1933 do 1936 je služboval kot suplent na poljanski gimnaziji v Ljubljani, po opravljenem profesorskem izpitu pa je bil gimnazijski profesor v Novem mestu. Med okupacijo je več kot dve leti preživel v italijanskih in nemških zaporih ter v koncentracijskem taborišču. Po osvoboditvi je dve leti poučeval na ljubljanskem učiteljsišču, ob ustanovitvi Višje pedagoške šole v Ljubljani leta 1947 pa je postal profesor za zgodovino slovenske književnosti do leta 1868 na tej šoli, kjer službuje še sedaj. Razen tega od leta 1960 predava tudi na Filozofski fakulteti zgodovino slovenske književnosti do moderne.

Po literarnozgodovinski študiji Levstik in Stritarjevo svetožalje (Levstikov zbornik, 1933), obširnem in izčrpnem članku o Matiju Majarju-Ziljskem (SBL 5, 1933), pretresu slovenskih beril za srednje šole v prejšnjem stoletju Beležke k zgodovini slovenskega šolstva (LZ 1934) ter stilistični kritiki prevoda Turgenjevih Lovčevih zapiskov (LZ 1934) se je v naslednjih predvojnih letih povsem posvetil strokovni kritiki slovenističnih publikacij. Ocenil je Staneta Miheliča študijo o Antonu Janši (SČ 1934), Silve Trdinove izbor del in uvodno razpravo o Josipu Murnu (LZ 1936), razpravo Ivana Prijatelja Borba za individualnost slovenskega knjižnega jezika v letih 1848—1857 (SJ 1938), disertacijo Marje Boršnikove Razvoj in pomen Aškerčeve socialne miselnosti in socialne pesmi (SJ 1939) in monografijo o Aškercu iste avtorice (LZ 1940). Te kritike razodevajo temeljito poznavanje predmetov obravnavanih del; ne pretresajo zgolj metodoloških izhodišč posameznih razprav in monografij ter njihove realizacije, ampak težijo na podlagi ponovne presoje najpomembnejših literarnozgodovinskih dejstev k preverjanju, koliko se je posamezni pisec približal bistvu obravnavane problematike. Pri tem so Merharjeve ocene daleč od vsakršne pristranskosti, saj ob ugotavljanju pomanjkljivosti in zmot ne zanemarjajo vrlin ocenjenih del.

Povojno Merharjevo delo je spet usmerjeno v preučevanje in obravnavanje posameznih literarnozgodovinskih problemov, s strokovno kritiko pa se več

ne ukvarja. Edina izjema je temeljit pretres študije italijanskega slavista Bartolomea Calvija o vplivih italijanskih in latinskih avtorjev na Prešerna (Calvijev »Prešeren«, NSd 1961), ki pa je zaradi enostranske in prisiljene tendenčnosti knjige polemično priostrena. V povojnem času je Boris Merhar objavil več literarnozgodovinskih člankov in študij, kakor so Besedna igra in Prešeren (JiS 1957/58), Glose o Vodniku pesniku (NSd 1958), Pluskvamperfekt pri Prešernu (JiS 1960/61) in Prešernovo »Neiztrohnjeno srce« v sklopu njegovih balad in »Poezij« (JiS 1962/63), posebno raziskovalno pozornost pa je posvetil ljudskemu pesništvu in njegovemu vplivu na umetno ter delu Ivana Cankarja. Kakor je njegovo literarnozgodovinsko delo pretežno usmerjeno k razreševanju posebnih vprašanj, teži na teh dveh področjih v sintetično in monografsko obravnavo.

Merharjevo zanimanje za folkloristiko lahko zasledimo že v članku o Matiji Majarju, kjer je poseben poudarek prav na Majarjevem zbirateljstvu ljudskega blaga in njegovih etnoloških prizadevanjih. Temeljitega raziskovanja slovenske ljudske pesmi pa se je lotil v povojnih letih, iz česar je nastala monografska razprava Ljudska pesem v prvi knjigi kolektivne Zgodovine slovenskega slovstva (Lj. 1956). Tu je uvodoma podal izčrpen prikaz zgodovine zbiranja in preučevanja ljudskih pesmi na Slovenskem, v osrednjem delu pa je osvetlil značilnosti naših ljudskih pesmi po zvrsteh. V krajši in deloma dopolnjeni obliki je isto snov obdelal še v spremni besedi k izboru Slovenske ljudske pesmi (Lj. 1961) in v Zgodovini slovenskega slovstva od začetkov do 1848 (Lj. 1963). Za prvo teh izdaj je pripravil tudi izbor tekstov in komentarje k posameznim pesmim. Sodeloval je tudi s Stankom Prekom pri izboru Tristo narodnih in drugih priljubljenih petih pesmi (Lj. 1964). V primerjalno problematiko med ljudskim slovstvom in umetno literaturo pa posegata Merharjevi študiji Od kod Vodniku snov za basen Kos in brezen (SE 1956) in Prevara z raki v protestantski literaturi in v ljudski pravljici o spretnem tatu (SE 1960), pa tudi pomembna literarnoteoretična razprava Še kaj o slovenski rimi (JiS 1966).

Plod Merharjevega preučevanja Cankarjevega dela so spremne besede k izdajam Cankarjevih knjig Hlapec Jernej (Lj. 1947), Na klancu (Lj. 1949), Črtice (Lj. 1955), Križ na gori (Lj. 1956) in Hiša Marije Pomočnice (Koper 1956), zlasti pa izbor in temeljiti komentarji v desetih knjigah Cankarjevega Izbranega dela (Lj. 1951—1959) ob sodelovanju Franceta Dobrovoljca.

V literarnozgodovinskem, teoretičnem in strokovno kritičnem delu Borisa Merharja je vidna pozitivistična metodološka orientacija, ki jo je pridobil od svojih akademskih učiteljev Kidriča in Prijatelja. Pri tej ugotovitvi pa moramo poudariti, da se ta usmerjenost družī z izredno doganljivostjo, izrazitim estetskim čutom in ostrim kritičnim ločevanjem bistvenega od nebistvenega, tako da je delo Borisa Merharja daleč od tistega, kar se dandanašnji v literarni publicistiki pojmuje s pozitivizmom in kar ima pejorativen prizvok. Razen tega je Merhar že kmalu krenil v smer sociološkega preučevanja književnosti, kar je tudi določno poudarjal v kritikah in zlasti v polemiki proti literarnozgodovinski publicistiki revije Dejanje (Misli in pomisleki, LZ 1939). V zadnjem času je v njegovem delu opazno vse večje zanimanje za literarnoteoretična vprašanja.

Trem letnikom JiS (VI—VIII) je bil vzoren glavni in odgovorni urednik.

Ob pomembnem življenjskem jubileju želimo profesorju Merharju, da bi mogel uspešno nadaljevati svoja literarnozgodovinska in teoretična preučevanja.

Jože Koruza